

Warszawa, dnia 20 sierpnia 2019 r.

Prof. SGSP dr hab. Anna Gołębiowska
Zakład Prawa i Administracji
Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego
Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej

nt. Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych i odpowiedzialność państw za naruszenie prawa międzynarodowego ze szczególnym uwzględnieniem prac Komisji Prawa Międzynarodowego. Przypisanie odpowiedzialności w operacjach pokojowych ONZ,

napisanej pod opieką naukową

Pana prof. dr hab. Zdzisława Galickiego

w Instytucie Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji

Uniwersytetu Warszawskiego

[Warszawa 2019, ss. 344]

W związku z powołaniem w dniu 31 maja 2019 r. przez Radę Naukową Instytutu Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego na recenzenta rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej nt. *Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych i odpowiedzialność państw za naruszenie prawa międzynarodowego ze szczególnym uwzględnieniem prac Komisji Prawa Międzynarodowego. Przypisanie odpowiedzialności w operacjach pokojowych ONZ,* napisanej pod kierunkiem naukowym Pana prof. dr hab. Zdzisława Galickiego, w tymże Instytucie, przedstawiam poniżej jej ocenę.

1. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Dotychczas w doktrynie przeważały rozważania podejmowane odrębnie w stosunku do różnych a w praktyce dwóch kategorii podmiotów prawa międzynarodowego, czyli państw i organizacji międzynarodowych. Odpowiedzialność międzynarodowoprawną była utożsamiana z odpowiedzialnością państw, co było zrozumiałe, bowiem były one jedynymi podmiotami w porządku międzynarodowym. Normy prawa międzynarodowego regulujące kwestię odpowiedzialności za jego naruszenia zostały ukształtowane w praktyce państw i omówione dość szczegółowo w literaturze. Inną kategorią, która czasami była przedmiotem zainteresowania nauki prawa międzynarodowego w kontekście odpowiedzialności są organizacje międzynarodowe.

Trzeba też podkreślić, że pierwszy impuls do podjęcia tej tematyki na przełomie lat 40. i 50. XX wieku dała opinia doradcza Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie odszkodowania za szkody poniesione w służbie Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ostatnio trwający trend w doktrynie został zapoczątkowany w 2002 roku przez Komisję Prawa Międzynarodowego w czasie prac nad projektami dotyczącymi odpowiedzialności – państwa i organizacji ze ściśle określonymi zakresami ich stosowania (zob. *Draft article on Responsibility of States for internationally wrongful acts*, II C Report 53rd Session (2001), Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No. 10 (U. N. Doc. A 56/10), s. 43- 59; Report 63rd session (2011), U. N. Doc. A/66/10, Chpt. 5 *Responsibility of international organizations, Part E. Text of the draft articles on responsibility of international organizations*).

Z tego punktu widzenia wybór i sformułowanie przez Panią mgr Annę Rolewicz - Orpiszewską tematu rozprawy doktorskiej należy uznać za bardzo trafny. Tematyka rozprawy jest istotna i zasługuje na analizę naukową. Z pewnością uznanie należy się też Promotorowi, Panu prof. dr hab. Zdzisławowi Galickiemu, co Doktorantka podkreśla, a który przyczynił się niewątpliwie do przedmiotowego ulokowania rozprawy. Poruszona w rozprawie problematyka jest bardzo interesująca i prawniczo inspirująca pod względem teoretycznym i praktycznym.

2. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

2.1. Ocena konstrukcji rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej składa się z pięciu rozdziałów, wykazu skrótów, wprowadzenia, zakończenia i wniosków, załącznika (tabeli) - Artykuły o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego oraz ich korelaty w Artykułach o odpowiedzialności państw za naruszenie prawa międzynarodowego (opracowanego przez Doktorantkę) oraz obszernej bibliografii.

We wprowadzeniu Doktorantka uzasadnia zajęcie się analizowaną problematyką. Prezentuje też tezy (hipotezy), które stanowią osnowę pracy.

W rozdziale pierwszym pt. „Rozwój pojęcia odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego” Doktorantka przedstawiła historię rozwoju pojęcia odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego, w tym Organizacji Narodów Zjednoczonych zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie.

W rozdziale drugim pt. „Porównanie Artykułów o odpowiedzialności państw i Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego” Doktorantka dokonała porównania tekstów Artykułów o odpowiedzialności państw i Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego. Rozpoczyna od przeglądu artykułów, które w kontekście operacji pokojowych posiadają istotne znaczenie, a potem przechodzi do omawiania komentarzy związanych z problematyką operacji pokojowych, które wyrażone zostały podczas prac Komisji Prawa Międzynarodowego i to zarówno przez samą Komisję, jak i przez Sekretariat Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Rozdział trzeci pt. „Przypisanie czynu jako kluczowy element w procesie przypisania odpowiedzialności” Doktorantka rozpoczyna od podania przykładów z orzecznictwa (podkreślając, że właśnie to orzecznictwo dostarcza cennych wskazówek dotyczących poziomu efektywnej kontroli i jej szczegółowych cech), stopniowo przechodząc do analizy prawnej ciągle rozwijającej się interpretacji związanej z zakresem i stosowaniem kryterium efektywnej kontroli, zwłaszcza poziomu efektywnej kontroli wymaganego do przypisania odpowiedzialności.

W rozdziale czwartym pt. „Przypisanie odpowiedzialności międzynarodowej. Odpowiedzialność międzynarodowa ONZ a odpowiedzialność międzynarodowa państwa członkowskiego” Doktorantka omawia kwestie przypisania odpowiedzialności, podkreślając przy tym, że jest to sprawa istotna, ponieważ jej rozstrzygnięcie będzie miało kluczowe znaczenie dla prawidłowego skierowania roszczenia o naprawienie szkody. Zwraca uwagę na przykłady stanów faktycznych, które w kontekście operacji pokojowych pojawiły się w praktyce.

Rozprawę kończy rozdział piąty pt. „Realizacja odpowiedzialności międzynarodowej”, poświęcony analizie szeroko podjętej problematyki odpowiedzialności międzynarodowej. Doktorantka zwraca uwagę na kwestię realizacji tej odpowiedzialności, po to, aby przejść do przedstawienia porządku chronologicznego orzeczeń, a także do poddania analizie tych orzeczeń, które z punktu widzenia Doktorantki są najistotniejsze.

Plan rozprawy doktorskiej jest rozbudowany (251 stron to zasadniczy tekst, 40 stron stanowi załącznik opracowany przez Doktorantkę oraz 47 stron bibliografii). Recenzowana rozprawa doktorska od początku do końca zachowuje wysoki poziom. W mojej ocenie nie zawiera elementów zbędnych, nawet jeżeli pewne treści można było moim zdaniem ująć trochę inaczej, nie czyniłabym wyrzutu z tej racji, z uwagi na bezdyskusyjny związek wszystkich poruszanych w rozprawie wątków z przedstawionym tematem rozprawy.

Doktorantka szeroko wykorzystwała liczne i różnorodne źródła w postaci traktatów, dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych, dokumentów Instytutu Prawa Międzynarodowego, dokumentów Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego i orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz z obszernej literatury obcojęzycznej (w języku angielskim i francuskim), co ma odzwierciedlenie w zawartości bibliografii, treści rozprawy doktorskiej oraz w przypisach. Bogaty materiał badawczy Doktorantka dobrze wykorzystała.

Przechodząc do uwag pozwolę sobie zgłosić następujące uwagi, a mianowicie: przypisy zostały napisane prawidłowo (usterki występują w sytuacjach opisywania dokumentów – brak Dzienników Ustaw, zaś w spisie treści nie umieszczono wszystkich podrozdziałów, które są wymienione w pracy), natomiast strona formalna rozprawy została zrealizowana raczej starannie, wszystkie elementy prawidłowo sporządzone, a uchybienia są incydentalne.

Moim zdaniem każdy z rozdziałów powinien kończyć się podsumowaniem, które stanowiłoby sumę podsumowań rozdziałów i podrozdziałów rozprawy. Niemniej jednak konstrukcję rozprawy doktorskiej należy uznać za prawidłową. Wywody Doktorantki zostały przedstawione w sposób logiczny i przemyślany. Struktura rozprawy odzwierciedla umiejętności Doktorantki, która w sposób precyzyjny i właściwy dokonała analizy źródeł i wykorzystwała je prawidłowo.

2.2. Merytoryczna ocena treści rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej dotyczy interesującego zagadnienia zarówno teoretycznego, jak i praktycznego. Tematyka poruszona w pracy doktorskiej jest ogromnie istotna, ciekawa i bardzo aktualna, bowiem kwestia odpowiedzialności organizacji międzynarodowych włączona została do obrad Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2020 roku, co tym bardziej uzasadnia podjęte przez Doktorantkę badania naukowe w tej dziedzinie.

Nadrzędnym celem rozprawy doktorskiej, jak wskazuje Doktorantka, jest próba połączenia zagadnienia dotyczącego operacji pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych z pracami Komisji Prawa Międzynarodowego w odniesieniu zarówno do Artykułów o odpowiedzialności państw, jak i Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego i obalenie tezy o progresywnym charakterze tych ostatnich w sferze operacji pokojowych, a wyrażanej wiele razy w doktrynie przez krytyków Komisji Prawa Międzynarodowego (s. 18).

Warto zwrócić uwagę, że Doktorantka poprzez przeanalizowanie wielu orzeczeń trybunałów międzynarodowych i orzeczeń sądów krajowych, a także na podstawie analizy stanów faktycznych udowodniła, iż w odniesieniu do operacji pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych praktyka taka istniała i była już utrwalona (s. 19). Szczegółowe wątki, które w rozprawie doktorskiej zostały poddane analizie charakteryzują się systematyką myśli i takim formułowaniem wypowiedzi, które znalazły potwierdzenie w rozważaniach merytorycznych Doktorantki. Trudno odnieść się do wszystkich szczegółowych zagadnień zawartych w rozprawie, ale za znaczące należy uznać m. in. te, które dotyczą kwestii podziału odpowiedzialności między Organizację Narodów Zjednoczonych a państwa członkowskie (s. 136 - 137).

W pełni są uzasadnione dalsze cele badawcze Doktorantki, bowiem jednym z celów zawartych w rozprawie doktorskiej jest rozwinięcie Komentarza Komisji Prawa Międzynarodowego, której owocem prac były Artykuły o odpowiedzialności państw i Artykuły o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego, w odniesieniu do problematyki operacji pokojowych, gdzie Doktorantka metodologicznie wyszczególniła te spośród Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych, których prawdopodobieństwo zastosowania jest dość duże, a tym samym oddzielając je od artykułów, których w tym zakresie znaczenie jest znikome (s. 20).

Poza tym Doktorantka trafnie przedstawiła argumenty dotyczące zagadnienia implementacji odpowiedzialności, obalając tym samym pogląd wyrażany w doktrynie, jakoby rozwiązania, które przyjęła Komisja Prawa Międzynarodowego nie wniosły żadnego wkładu do ochrony prawa osób fizycznych w kontekście ich ewentualnych naruszeń w czasie prowadzenia operacji pokojowych (s. 20). Doktorantka podkreśla, że nie zgadza się z tą tezą i dowodzi, że Artykuły o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych stanowią istotny element w kierunku poprawy tej ochrony (s. 20).

Doktorantka wykorzystała materię analizy porównawczej, która pozwoliła na odkrycie analogii pomiędzy Artykułami o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych a Artykułami o odpowiedzialności państw za naruszenie prawa międzynarodowego, co pozwoliło na badanie możliwości i uzasadnienie ich dalszej transpozycji na pozostałe podmioty prawa międzynarodowego. W rozprawie Doktorantka wykorzystwała najczęściej stosowaną w nauce prawa metodę formalno – dogmatyczną, dzięki której uwzględniła specyfikę prawa międzynarodowego i jego źródeł dopełniając ją jeszcze innymi metodami badań naukowych. Doktorantka korzystała także z metody analizy krytycznej, szczególnie w stosunku do orzecznictwa i poglądów doktryny dotyczących aspektów rozważań, wyrażonych w Komentarzach Komisji Prawa Międzynarodowego o odpowiedzialności międzynarodowoprawnej. W pracy wykorzystała również metodę dogmatyczno – prawną, która umożliwiła Doktorantce zbadanie źródeł prawa.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Rozwój pojęcia odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego” Doktorantka zgodnie ze swoim tytułem w sposób chronologiczny przedstawiła zarówno orzecznictwo, jak i kwestię rozwoju myśli o ujmowaniu pojęcia odpowiedzialności organizacji międzynarodowych, zwłaszcza odpowiedzialności Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Takie rozwiązanie należy uznać za logiczne, bowiem swoje rozważania Doktorantka rozpoczyna od uwag ogólnych zaznaczając, że konsekwencją podmiotowości prawnomiędzynarodowej organizacji międzynarodowych jest ich odpowiedzialność, będąca konsekwencją ewolucji systemu międzynarodowego (s. 25).

Doktorantka słusznie koncentruje się na interpretacji pojęcia odpowiedzialności organizacji międzynarodowych, tym samym wyjaśnia znaczenie tego pojęcia i klarownie definiuje na potrzeby dalszych rozważań, szczególnie problematykę odpowiedzialności Organizacji Narodów Zjednoczonych w doktrynie i zajmuje się kwestią dotyczącą obowiązku naprawienia szkody w należytej formie (s. 26), przechodząc stopniowo poprzez wyjaśnienia zgodności z prawem ustanawiania przez Organizację Narodów Zjednoczonych operacji pokojowych (s. 32) do związania organizacji międzynarodowych normami pierwotnymi (s. 35), a kończy na sferze odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego z uwzględnieniem doktryny.

W rozdziale drugim recenzowanej rozprawy pt. „Porównanie Artykułów o odpowiedzialności państw i Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych za naruszenie prawa międzynarodowego” Doktorantka przedstawiła spostrzeżenia, z którymi należy się zgodzić, bowiem dokonała kompleksowego porównania struktury tych Artykułów. Poprowadzona starannie analiza doprowadziła Doktorantkę do trafnych wniosków. I tak, Doktorantka stwierdza, że „rozpatrując Komentarz do Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych i sam tekst Artykułów należy czytać je łącznie z Artykułami o odpowiedzialności państw za naruszenie prawa międzynarodowego oraz odpowiednio biorąc pod uwagę także Komentarz do Artykułów o odpowiedzialności państw” (s. 48).

Z tego względu należy odnieść się pozytywnie do uwag Doktorantki, która słusznie rozpoczyna rozważania od porównania tekstów Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych i Artykułów o odpowiedzialności państw za naruszenie prawa międzynarodowego i wyszczególnia artykuły, które w kontekście operacji pokojowych posiadają istotne znaczenie (s. 59 oraz 89).

W dalszych fragmentach rozdziału Doktorantka odnosi się i analizuje komentarze dotyczące zagadnienia operacji pokojowych wyrażonych podczas prac Komisji Prawa Międzynarodowego oraz przez Sekretariat Organizacji Narodów Zjednoczonych. Na potrzeby dalszych rozważań Doktorantka słusznie uwzględnia komentarze nad pracami Komisji Prawa Międzynarodowego poświęcone zagadnieniu odpowiedzialności i ujmujące tę

odpowiedzialność zarówno, jako ogólną zasadę prawa, jak i zespół norm służących realizacji tej zasady. Teksty obu Artykułów stały się przedmiotem dogłębnej analizy Doktorantki (Porównanie Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych oraz Artykułów o odpowiedzialności państw przedstawione zostało w Tabeli stanowiącej Załącznik do niniejszej rozprawy doktorskiej, ss. 256-296). W tej części rozprawy doktorskiej rozważania są kompetentne i rzeczowe, natomiast uwagi można zgłaszać, ale byłyby znikome na tle walorów tego rozdziału. Tę część rozprawy uważam za duży atut Doktorantki.

W rozdziale trzecim pt. „Przypisanie czynu jako kluczowy element w procesie przypisania odpowiedzialności” przedmiotem dogłębnej analizy była kwestia stale rozwijającej się interpretacji związanej z zakresem i stosowaniem kryterium efektywnej kontroli, szczególnie w odniesieniu do poziomu efektywnej kontroli wymaganej do przypisania odpowiedzialności. Doktorantka po raz kolejny i we właściwy dla siebie sposób ukazuje rozwiązania w ich historycznym kontekście. Doktorantka poruszyła jedynie kwestie podziału odpowiedzialności między Organizacją Narodów Zjednoczonych a państwami członkowskimi, natomiast nie podjęła problematyki związanej z podziałem odpowiedzialności między organizacje międzynarodowe, co może budzić pewien niedosyt (s. 137).

Co do rozważań dotyczących odpowiedzialności w operacjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych w kwestii przypisania czynu Doktorantka wyszczególniła podobieństwa i różnice związane z treścią Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych i Artykułów o odpowiedzialności państw za naruszenie prawa międzynarodowego mające znaczenie w kontekście przypisania czynu (s. 138). Starannie poprowadzona analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka doprowadziła Doktorantkę do przyjęcia trafnych wniosków.

Zasadne wydaje się to, że Doktorantka zanim dokonała analizy w porządku chronologicznym orzeczeń z okresu obradowania Komisji Prawa Międzynarodowego przytoczyła orzecznictwo poprzedzające jej prace nad Artykułami o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych z uwagi na to, że skargi wnoszone do trybunałów międzynarodowych oraz sądów krajowych w konsekwencji szkód poniesionych w trakcie operacji pokojowych nie były praktyką obcą (s. 160). Dlatego doceniam przywołane orzeczenia i ich szczegółową analizę. Doktorantka stwierdziła również, że z uwagi na

znaczenie i wkład niektórych orzeczeń do problematyki operacji pokojowych zasadna była ich analiza, bowiem obecnie posiadają one ogromne znaczenie w myśleniu o pojęciu efektywnej kontroli i jej elementów składowych (s. 160).

W rozdziale czwartym recenzowanej rozprawy pt. „Przypisanie odpowiedzialności międzynarodowej. Odpowiedzialność międzynarodowa ONZ a odpowiedzialność międzynarodowa państwa członkowskiego” Doktorantka porusza bardzo istotne zagadnienie praktyczne, ale też i teoretyczne. Dzieli te rozważania na kilka podrozdziałów. W pierwszym z nich słusznie stwierdziła, że kwestia przypisania odpowiedzialności jest sprawą główną, ponieważ jej rozstrzygnięcie będzie miało ogromne znaczenie dla prawidłowego skierowania roszczenia o naprawienie szkody. Odpowiedzialność ta dla Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych i Artykułów o odpowiedzialności państw posiada charakter obiektywny (s. 195).

W pełni uzasadnione i ciekawe są również rozważania Doktorantki w kontekście naruszenia zobowiązania a tym samym przypisania odpowiedzialności organizacjom międzynarodowym, w tym Organizacji Narodów Zjednoczonych i ich związanie międzynarodowymi normami prawa humanitarnego, prawami człowieka, międzynarodowym prawem zwyczajowym, instrumentami konstytuującymi te organizacje oraz umowami międzynarodowymi, do których przystąpiły. Z uwagi na to, że ta tematyka jest szeroko omówiona w literaturze, dlatego też Doktorantka wspomina o tym w sposób tylko ogólny (s. 196). Ponadto w tej części rozprawy Doktorantka wskazuje na akty jednostronne organizacji międzynarodowych (s. 200) oraz na decyzje Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych z uwzględnieniem kwestii naruszenia zobowiązania międzynarodowego przez organizację a naruszenie zobowiązania międzynarodowego przez państwo (s. 202).

Przechodząc do kwestii przypisania odpowiedzialności Doktorantka klasyfikuje i omawia okoliczności, w których bezprawność czynu byłaby wyłączona, a więc słusznie koncentruje się na instytucji zgody (s. 207); samoobrony (s. 208), środka odwetowego wyłączającego bezprawność czynu zgodnie z wymogami materialnymi i formalnymi prawa międzynarodowego oraz Rozdziale II Części IV Artykułów o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych (s. 209), *force majeure* (s. 210), przymusie (s. 211) oraz konieczności (s. 211). Moim zdaniem należy uznać takie rozwiązanie za logiczne i w pełni uzasadnione. Poprowadzone starannie rozważania dotyczące ewentualnych konstelacji przypisania odpowiedzialności międzynarodowej Doktorantka uzupełniła analizą kwestii

odpowiedzialności organizacji międzynarodowej lub państwa za ich własny czyn (s. 214), odpowiedzialności solidarnej, wspólnej i współodpowiedzialności (s. 215), odpowiedzialności państwa za czyn organizacji międzynarodowej (s. 219) oraz odpowiedzialności organizacji międzynarodowej za czyn państwa (s. 226).

W ostatnim piątym rozdziale pt. „Realizacja odpowiedzialności międzynarodowej” Doktorantka uzupełnia dotychczasowe rozważania dotyczące odpowiedzialności organizacji międzynarodowych o dochodzenie wobec nich roszczeń w ramach różnych systemów prawnych. Poprowadzona analiza dwóch powództw (ss. 235 -236) skierowanych przeciwko Organizacji Narodów Zjednoczonych w Stanach Zjednoczonych doprowadziła Doktorantkę do słusznego stwierdzenia, iż kwestia ochrony praw jednostek została dostrzeżona przez Komisję Prawa Międzynarodowego (s. 237). W dalszej części rozprawy Doktorantka podejmuje ciekawe rozważania na temat sposobu dochodzenia roszczenia względem organizacji międzynarodowych (s. 238). Pozytywnie należy ocenić wywody Doktorantki w tej kwestii, bowiem Artykuły o odpowiedzialności organizacji międzynarodowych pomimo tego, że nie tworzą forum, to tworzą pewne wytyczne dotyczące zasad odpowiedzialności organizacji międzynarodowych. Powołują się na nie sądy krajowe, trybunały międzynarodowe oraz przedstawiciele doktryny.

Doktorantka słuszenie dostrzega potrzebę i prowadzi ciekawe rozważania wyjaśniając kwestię zasobów finansowych organizacji międzynarodowych niezbędnych do pokrycia roszczeń z tytułu naruszenia prawa (s. 240). Ostatni podpunkt rozdziału piątego obejmuje część związaną z praktyką w odniesieniu do realizacji odpowiedzialności za czyny sił pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych (s. 242). Doktorantka przeprowadza interesujące rozważania w oparciu o stwierdzenia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości oraz powołuje się na przepisy Konwencji dotyczącej przywilejów immunitetów Narodów Zjednoczonych zatwierdzonej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 1946 roku (s. 243). Doktorantka stwierdza, że z uwagi na mnogość materiału szczególnie omawia wybrane zagadnienia, jednak pozostaje mieć nadzieję, że kontynuując pracę naukową w przyszłości podejmie się szerszej analizy dotyczącej omawianego zagadnienia.

W zakończeniu rozprawy doktorskiej w mojej ocenie, Doktorantka zawarła refleksje uogólniające, co stanowi ostateczną realizację powziętych na wstępie pracy doktorskiej zamierzeń. Potwierdza tezę o tym, że Artykuły o odpowiedzialności organizacji

międzynarodowych dostarczają istotnego, porządkującego elementu w odniesieniu do kwestii przypisania czynu i przypisania odpowiedzialności organizacjom międzynarodowym (s. 247). Wiele odwołań do tych Artykułów, na które powoływano się w ostatnich latach w doktrynie i orzecznictwie potwierdzają, na co słusznie zwróciła uwagę Doktorantka, że istotnym elementem jest kontrola, która w kontekście operacji pokojowych oznacza efektywną kontrolę operacyjną nad kontyngentami narodowymi. Należy zgodzić się ze słusznymi spostrzeżeniami Doktorantki, która postuluje konieczność przyjęcia wobec organizacji międzynarodowych skuteczniejszej formy realizacji ich odpowiedzialności, a jednym z obszarów, w którym istnieje taka potrzeba są operacje pokojowe (s. 250).

Reasumując, w zakresie merytorycznym rozprawa doktorska Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej zasługuje za ocenę pozytywną. Doktorantka precyzyjnie formułuje wnioski naukowe, z którymi należy się zgodzić i które znajdują potwierdzenie w cytowanym orzecznictwie i literaturze. Omawiane w rozprawie zagadnienia nie powodują wątpliwości i uwag krytycznych. Należy podkreślić, że Doktorantka dokonała dogłębnej analizy omawianej problematyki i poparła ją dobranym orzecznictwem, literaturą, orzeczeniami Trybunału Sprawiedliwości i sądów krajowych.

3. Ocena strony formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej została napisana dobrym językiem prawniczym. Przypisy zostały prawidłowo sporządzone. Drobne uchybienia można wskazać, jako nieliczne m. in. literówki „inerpretacji” zamiast „interpretacji” (s. 25), „kają” zamiast „ją” (s. 107), „swtierzono” zamiast „stwierdzono” i „pańsw” zamiast „państw” oraz powtórzenia „odpowiedzialności” (s. 238) i „dotyczyła” (s. 179), czy z małej litery napisano „międzynarodowego” zamiast „Międzynarodowego” (s. 205). Żadna z tych uwag nie zmienia sensu rozprawy doktorskiej i nie wpływa również na zrozumienie wywodów naukowych. Ponadto należy z wielkim uznaniem podkreślić sporą i trafnie dobraną bibliografię, dużą ilość źródeł normatywnych i literatury oraz orzecznictwa, które zostało dokładnie przeanalizowane przez Doktorantkę.

4. Konkluzja oceny rozprawy doktorskiej

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską Pani mgr Anny Rolewicz – Orpiszewskiej nt. „*Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych i odpowiedzialność państw za naruszenie prawa międzynarodowego ze szczególnym uwzględnieniem oraz Komisji Prawa Międzynarodowego. Przepisanie odpowiedzialności w operacjach pokojowych ONZ*” przygotowaną pod kierunkiem naukowym Pana prof. dr hab. Zdzisława Galickiego w Instytucie Prawa Międzynarodowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, stwierdzam, że rozprawa ta stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dziedzinie nauk prawnych oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Oznacza to, że rozprawa spełnia wszystkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789) w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669). Tym samym może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w przewodzie doktorskim, w tym do nadania stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Wobec powyższego rekomenduję Radzie Naukowej Instytutu Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego dopuszczenie Pani mgr Anny Rolewicz - Orpiszewskiej do dalszych czynności w przewodzie doktorskim.

Anna Gołębiowska